

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

246764

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ศุภชัย พันธุ์ทอง

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนากฎหมายชุมชนและสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

600 251688

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

246764

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

ศุภชัย พันธุ์ทอง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรชุมชนและสิ่งแวดล้อม
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2554

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรชุมชนและสิ่งแวดล้อม

ชื่อเรื่อง

การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย

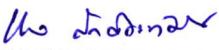
อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง

โดย

ศุภชัย พันธุ์ทอน

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล สักคิระทัศน)
วันที่ 24 เดือน ส.ค. พ.ศ. 54

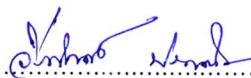
กรรมการที่ปรึกษา

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.รังวิทย์)
วันที่ 24 เดือน ส.ค. พ.ศ. 54

กรรมการที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์ ดร.สายสกุล พงมุล)
วันที่ 24 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2554

ประธานกรรมการประจำหลักสูตร

.....
(อาจารย์ ดร.วีรศักดิ์ ปรกติ)
วันที่ 24 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2554

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จำเนียร ยศราช)
ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
วันที่ 25 เดือน ส.ค. พ.ศ. 2554

ชื่อเรื่อง	การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง
ชื่อผู้เขียน	นายศุภชัย พันธุ์ทอง
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบริหารการชุมชนและ สิ่งแวดล้อม
ประธานกรรมการที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์กะทัศน์

บทคัดย่อ

246764

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของประชาชน 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน และ 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน รวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง จำนวน 280 ครัวเรือน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายแบบเป็นสัดส่วนกับประชากร โดยใช้แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 46 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาภาคบังคับ มีสถานภาพสมรสแล้ว มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน ซึ่งอยู่ในวัยแรงงานเฉลี่ย 3.47 คน และอยู่ในวัยพึ่งพิงเฉลี่ย 1.51 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพเสริม มีรายได้รวมทั้งหมดเฉลี่ย 63,334.29 บาทต่อปี มีที่ดินเป็นของตนเองเฉลี่ย 10 ไร่ อาศัยอยู่ในชุมชนมาเป็นระยะเวลาเฉลี่ย 45 ปี ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคนในพื้นที่โดยกำเนิด เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้ำธนาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ไม่มีตำแหน่งทางสังคม เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชนเกี่ยวกับเรื่องการป้องกันไฟป่า การปลูกป่า และการบำรุงรักษาป่าเฉลี่ยประมาณ 5 ครั้งต่อปี มีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าชุมชนเฉลี่ย 12 ครั้งต่อปี และมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนในระดับมาก

ด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนโดยรวมเฉลี่ย 86.55 ครั้ง โดยด้านการใช้ประโยชน์มากที่สุดเฉลี่ย 61.96 ครั้ง รองลงมาคือด้านการดำเนินการเฉลี่ย 13.35 ครั้ง ด้านการตัดสินใจเฉลี่ย 9.14 ครั้ง และด้านการประเมินผลเฉลี่ย 4.94 ครั้งตามลำดับ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การได้รับการฝึกอบรม และการได้รับข้อมูลข่าวสาร (Sig < .05)

Title	People participation in Community Forest Management, Serm Sai Sub-district, Serm Ngam District, Lampang Province
Author	Mr. Suphachai Phanthorn
Degree of	Master of Arts in Community Resource Development and Environment
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Phahon Sakkathat

ABSTRACT

246764

This study was conducted to explore: 1) socio-economic characteristics of people in the study; 2) people participation in community forest management; and 3) factors related to people participation in community forest management. Informants in this study consisted of 280 households obtained by stratified-simple random sampling. A set of interview schedules was used for data collection and analyzed by using the Statistical Package.

Results of the study revealed that most of the informants were male, 46 years old on average, elementary school graduates, and married. They had 4 family members on average; 3.47 were in workforce age. The informants did farming as their main occupation and were hired workers as a sideline job. They had a total annual income for 63,334.49 baht and owned a land area for 10 rai on average. They had been living in the community for 45 years on average. Almost all of them were Serm Sai by birth, client member of the bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives, and has no social position. The informants had attended the training on community forest conservation (forest fire prevention, reforestation, and forest maintenance) 5 times a year. As a whole, the informants had a high level of knowledge about the community forest management.

For people participation in the community forest management, it was found that the informants had participated in the community forest management for 86.55 times on average. This was more on community forest utilization (61.96 times), and followed by community forest operation (13.35 times), decision-making (9.41 times), and assessment (4.94 times), respectively.

246764 (5)

There was a statistically significant relationship between people participation and training/information perception (sig < .05).

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องด้วยได้รับความกรุณาจากประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พหล ศักดิ์กะทัศน์ พร้อมด้วย รองศาสตราจารย์ นนทเรศ รังควิต และ อาจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล และคณาจารย์ผู้ให้ความรู้ทุกวิชา รวมถึงบุคลากรของภาควิชาส่งเสริมการเกษตรทุกท่าน ที่ได้กรุณาให้ความรู้ คำแนะนำ ดูแล และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ให้ความกระจ่างยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณประชาชนทุกท่านในตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง ผู้ให้ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยทุกท่าน รวมทั้งเพื่อนบัณฑิตทุกท่านที่ให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งมิได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้

ขอน้อมระลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่านที่คอยให้กำลังใจ สนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจนสำเร็จตามความมุ่งหวัง

ศุภชัย พันธุ์ทอง

สิงหาคม 2554

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(4)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญ	(7)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(11)
สารบัญภาพผนวก	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาของการวิจัย	3
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
ป่าไม้และแนวทางการอนุรักษ์ป่าไม้	8
รูปแบบของป่าชุมชนในประเทศไทย	15
รูปแบบการจัดการป่าชุมชน	16
ความเข้าใจพื้นฐานเรื่องป่าชุมชน	21
แนวคิดในการจัดการป่าชุมชน	26
แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วม	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	43
ภาคสรุป	45
กรอบแนวคิดในการวิจัย	47
สมมติฐานการวิจัย	48
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	49
สถานที่วิจัย	49
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	49

	หน้า
เครื่องมือในการวิจัย	51
วิธีการรวบรวมข้อมูล	54
การทดสอบเครื่องมือ	54
การวิเคราะห์ข้อมูล	56
ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย	56
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	57
ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยเสริมของประชาชน	57
การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน	76
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และ	
ปัจจัยเสริมของประชาชนกับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	85
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	99
สรุปผลการวิจัย	99
อภิปรายผลการวิจัย	102
ข้อเสนอแนะ	104
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	106
บรรณานุกรม	107
ภาคผนวก	112
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์	113
ภาคผนวก ข แผนที่ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง	127
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย	133

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน) ในแต่ละหมู่บ้านของกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะใช้ทำการสุ่มตัวอย่าง	51
2 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	60
3 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามอาชีพ	63
4 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามรายได้	65
5 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะการถือครองที่ดิน และจำนวนพื้นที่ถือครอง	67
6 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามลักษณะการอาศัยในชุมชน การได้รับข่าวสาร และการฝึกอบรม	69
7 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมจัดการทรัพยากรป่าชุมชนระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน	73
8 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการป่าชุมชน	77
9 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดำเนินการในการจัดการป่าชุมชน	79
10 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน	81
11 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานในการจัดการป่าชุมชน	84
12 จำนวน และร้อยละของประชาชนจำแนกตามการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในภาพรวม	85
13 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนของประชาชน ตำบลเสริมซ้าย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง	86
14 เมตริกซ์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตามที่ใช้ในการวิเคราะห์	88
15 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ ของคุณสมบัติทั่วไปที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน	90

ตาราง	หน้า
16 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ ของคุณสมบัติทั่วไปที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	92
17 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ ของคุณสมบัติทั่วไปที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	94
18 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ ของคุณสมบัติทั่วไปที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	96
19 การวิเคราะห์การถดถอยพหุ ของคุณสมบัติทั่วไปที่มีผลต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล	98

สารบัญภาพ

ภาพ		หน้า
1	ความสัมพันธ์ระหว่างระบบสังคมและระบบนิเวศ	30
2	กระบวนการจัดการป่าชุมชน	35
3	กรอบแนวความคิดความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วม	43
4	กรอบแนวคิดในการวิจัย	48
5	แผนที่ตำบลเสริมชัย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง	128
6	พื้นที่ป่าชุมชน	129
7	บวชป่าชุมชน	129
8	สำรวจป่าชุมชน	130
9	สร้างฝายกั้นน้ำ	130
10	สร้างฝายกั้นน้ำบริเวณป่าชุมชน	131
11	ฝายกั้นน้ำ	131
12	หน่อไม้จากป่าชุมชน	132
13	เห็ดจากป่าชุมชน	132

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวก	หน้า
1 แผนที่ตำบลเสริมชัย อำเภอเสริมงาม จังหวัดลำปาง	128
2 พื้นที่ป่าชุมชน	129
3 บวชป่าชุมชน	129
4 ตำรวจป่าชุมชน	130
5 สร้างฝายกั้นน้ำ	130
6 สร้างฝายกั้นน้ำบริเวณป่าชุมชน	131
7 ฝายกั้นน้ำ	131
8 หน่อไม้จากป่าชุมชน	132
9 เห็ดจากป่าชุมชน	132